

Hva kan vi lære av Eilert Sundt?

What can we learn from Eilert Sundt?

Marianne Elisabeth Lien

Professor, Sosialantropologisk institutt, Universitetet i Oslo

m.e.lien@sai.uio.no

Det er sjelden Eilert Sundts tekster blir omtalt på Blindern.¹ Det er sjelden han nevnes på studentenes pensum, i professorenes litteraturreferanser eller over bordet i kantinen. Det er kanskje ikke så ikke så rart at vi glemmer Eilert Sundt til daglig. 1860-årene er veldig lenge siden, problemstillingene han reiser er stort sett utdatert, og refleksjonene hans framstår som gammelmodige på mange vis. Likevel, som Bodil Stenseth uttrykte det i biografien om denne første norske samfunnsforskeren: «Eilert Sundts kildestudier, statistikker og analyser, anekdoter, fortellinger og lignelser er en sann fryd å lese» (Stenseth 2000:5).

Eilert Sundt (1817–1875) var ufattelig produktiv. Fra 1850 til 1870 utgav han en variert samling av tekster, 11 bind i alt. Mest kjent blant samfunnsforskere er han for sine analyser av drukkenskap, nattefrieri, fantefolk og grautkoking, og for sine vandringer på den norske landsbygda. Jeg har tatt for meg en bok som er mindre kjent. *På Havet* (Sundt 1967) er en samling artikler han utgav i *Folkevennen* i årene 1861–1864, samt et par foredrag. Tekstene handler om drukningsdød, båtbygging og forlis. Men framfor alt handler de om Nord-Norge.

Sett nordfra var Eilert Sundt var utvilsomt «søring». Men i løpet av noen få år mellom 1861 og 1864 skaffet han seg stadig mer innsikt i samfunnsforhold og livsbetingelser som var nokså ukjente for en Farsundgutt og teolog fra Det Kongelige Frederiks Universitet i Christiania. *På Havet* speiler en bratt læringskurve hos den allerede middelaldrende Sundt. Hadde han selv utgitt denne som bok i 1864, ville den nok sett annerledes ut. Men det gjorde han heldigvis ikke, og derfor kan vi følge hans nysgjerrighetsdrevne erkjennelsesprosess og hans systematiske kartlegging av det som var det aller mest prekære ved livsbetingelsene langs kysten, nemlig drukningsdøden.

Boka dukket opp helt tilfeldig på et loppemarked på Ullevål skole, reddet fra containeren av min mann som tenkte den var interessant for meg, ettersom Finnmark har vært mitt

1. Denne teksten ble først presentert som et foredrag under 200-årsjubileet for Eilert Sundt på Samfunnsvitenskapelig fakultet, Eilert Sundts hus, Universitetet i Oslo, 13. september 2017. Jeg takker for invitasjonen til å utforske Eilert Sundts bidrag til samfunnsvitenskapen.

forskningsfelt i tre tiår. Det som gikk opp for meg da jeg tok med *På Havet* på hytta noen sommerferiedager i 2017, var hvor imponerende Eilert Sundt er – som en intellektuell kraft i sin samtid, og som forsker, skribent og debattant. I denne boka, som er full av detaljer og digresjoner, skinner det igjennom et glødende engasjement og en oppriktig vilje til å *gjøre en forskjell* på et område som framstod som prekært. Etter hvert som jeg forsvant inn i Sundts erkjennelsesprosess, fornemmet jeg konturene av denne allsidige forskeren: en samfunnsforsker, en proto-antropolog, kan man kanskje si, men også en statistiker, en demograf, en sosiolog og en etnolog som er forbilledlig i sin måte å drive kunnskapsproduksjon – og kunnskapsformidling. Så hva kan vi lære av Eilert Sundt i dag? Jeg begynner med konklusjonen i fire punkter.

For det første var han samfunnsengasjert. Sundt var oppriktig opptatt av problemer i samtiden, og han lot seg berøre av folks lidelse. Medfølelse og problemorientering var styrende for hans forskningsengasjement. Mannen ville rett og slett «gjøre godt». For Sundt var det å løse samfunnsmessige utfordringer en viktig kilde til vitenskapelig innsikt, og *vice versa*. Skillet mellom anvendt forskning og grunnforskning ville han antagelig stilt seg uforstående til.

For det andre var han faglig nysgjerrig. Samtidig som han forfulgte et logisk resonnement, lot han seg stadig distrahere av det overraskende og uventede han oppdaget underveis. Evnen til forbløffelse er noe vi kultiverer i antropologien, for i dette ligger en åpenhet for å oppdage nye ting.

For det tredje var han tverrfaglig uredt. Nysgjerrighet er som kjent vanskelig å disiplinere. Det var riktignok ikke særlig mange disiplinære grenser på Sundts tid, men historie fantes, og også medisin. Teologen Sundts faglige engasjement gjorde at han provoserte datidens nestorer innen begge disse fagene. Man kan si at han trådte over de få disiplinære grensene som fantes. «Grautstriden» handler om hans oppgjør med medisinsk-faglig ekspertise.² I *På Havet* var det teoriene til historikerne Keyser og Munch som fikk gjennomgå. Dette kommer jeg tilbake til.

For det fjerde skrev han for den opplyste menigmann. Å kalle Sundt en glitrende skribent er kanskje å ta litt hardt i, men morsom er han, og framfor alt er han tilgjengelig. Han redegjorde klart og presist for sine vitenskapelige resonnement, og skrev bøker som ble bestselgere. Viljen til å bli lest skinner igjennom i hele hans forfatterskap. Han skrev artikler i tidsskriftet *Folkevennen* som han selv redigerte, og han holdt forelesningsserier på Møllergaten skolehus i regi av Selskabet for Folkeoplysningens Fremme, der han selv var formann (Stenseth 2000:252). I 1864 stiftet han Kristiania Arbeidersamfund (Christophersen i

2. Den såkalte «Grautstriden» er et annet eksempel på at Sundt utfordrer faglige grenser, og i dette tilfellet er det medisinske dogmer som får gjennomgå. Peter Chr. Asbjørnsen hadde under pseudonymet Clemens Bonifacius utgitt en bok om fornuftig matstell, basert på datidens naturvitenskapelige forståelse. Han langet ut mot kvinners grautkoking, mente de ikke kokte melet lenge nok, og at skikken med å ha i litt mel mot slutten gjorde grøten mindre fordøyelig (Riddervold og Ropeid 1984). Sundt tok til motmæle mot denne kritikken, og gikk i forsvar for kvinnenens praksis og det han så som vår kulturelle arv. Selv om Sundt neppe gikk seirende ut av denne feiden, er hans posisjon styrket av nyere ernæringsforskning. Stivelse som ikke er tilstrekkelig varmebehandlet er tungt fordøyelig, men nettopp dette gir i motsetning til lettfordøyelige karbohydrater også en mer langvarig metthetsfølelse, noe som ifølge nyere forskning kunne være gunstig i en tid med begrenset tilgang på mat (Raa 2013). I dag måles denne hastigheten av nedbryting av karbohydrat som glykemisk indeks (GI), kobles blant annet til diabetes, og det anbefales at vi spiser mer av de «langsomme» karbohydratene.

Sundt 1967:viii). I likhet med vår professor i sosialantropologi, Thomas Hylland Eriksen, som like gjerne holder foredrag på Harvard som i pensjonistforeningen i Brumunddal, var Eilert Sundt opptatt av å snakke med folk flest. Alt dette kommer til uttrykk i boka *På Havet*, som er en av de få av Sundts tekster som tar for seg kyst-Norge. La oss ta en titt på hva han fant.

På Eilert Sundts tid visste man ikke så mye i Christiania om norske folks levekår, men én kilde fantes, og det var prestenes nedtegnelser av fødsler og død. Disse tallene viste at årlig døde 900 mennesker av ulykker i perioden 1846–1860 i Norge, og at de aller fleste av disse ulykkene (mer enn 700 årlig) skjedde på sjøen. Men ulykkene var ikke jevnt fordelt. Ved å bryte ned drukningsstatistikken etter region, oppdaget Eilert Sundt det han kaller «en forferdelig overvægt [av druknede] i Tromsø stift» (Sundt 1967 [1861]:1–2). Tromsø stift omfattet på denne tiden fylkene Nordland, Troms og Finnmark.³

De fleste som drukner er menn. Mens det i Bergens og Trondhjems stift døde 8 av 100, døde det i Tromsø stift 25 av 100, «det er det samme som en fjerdepart, altså 1 af 4», skriver Eilert Sundt i god pedagogisk ånd (ibid.:4). Hvert dødsfall er en tragedie for alle de unge og gamle som har vært avhengige av denne mannens innsats, og slik tappes nordnorske lokalsamfunn for arbeidsføre folk.

Dette er starten på boka, som er en oppdagelsesferd i hvordan det kan ha seg at så mange nordlendinger drukner, og hva som kan gjøres for å hindre det. Anvendt oppdragsforskning, kaller vi det i dag. Men som vi skal se er dette også teoriutvikling og modellbygging, og en sammenlignende kulturforskning med systematisk komparasjon som både er kvalitativ og kvantitativ. Samlet gir Sundt solide bidrag til vitenskapelig forståelse.

Sørlendingen Sundt starter med noen klare ideer: Han ser til England, der det er opprettet redningsselskap, og foreslår at noe lignende opprettes i Norge. (Dette kom til noen år senere og ble prøvd ut under lofotfisket i 1860-årene, men om det skyldtes Sundt, vites ikke.) Han undersøker omfanget av redningsdåder og belønninger. Disse kom i form av spesiedaler eller sølvbeger, og ble utdelt av *Departementet for det Indre* til de mange som hvert år hadde reddet folk fra å drukne. Departementet holdt rede på slikt, og dermed kunne Sundt gjengi disse i detalj i sin artikkelserie i *Folkevennen* (Sundt 1967 [1862]:17–27). Men departementets oversikt sa ingenting om *hvorfor* ulykkene skjedde. Resten av boka er en systematisk utprøving av en rekke ulike resonnement som hver for seg kunne forklare det forhold at så mange mennesker i Nord-Norge døde på sjøen.

I de første par årene, fram til 1863, er han aller mest opptatt av om folk i Nord-Norge kunne svømme. Det kunne de nemlig som oftest ikke. Men hvorfor kunne de ikke det? Farsundgutten Sundt var selv en brukbar svømmer, og han undret seg over denne manglende svømmeferdigheten i nord. For når man vet at svømming redder liv, og når man bor langs kysten av Nord-Norge, er det ikke da åpenbart at man bør lære seg å svømme? For Sundt var det helt uforståelig:

3. Betegnelsen stift tilsvarer det vi i dag kaller bispedømme. Navneskiftet skjedde i 1918. Tromsø stift ble skilt ut fra Trondhjems stift i 1804, og omfattet Nordland, Troms og Finnmark. Denne inndelingen varte fram til 1958. (Kilde: Wikipedia https://no.wikipedia.org/wiki/H%C3%A5logaland_bisped%C3%B8mme.)

Jeg anstrænger forgjæves min hjerne, for at sætte mig ind i almuens hele tænke måde og levesæt for at udfinde noget, som ligner en grund, for den uheldige besynderlighed at folk, som i barndommen have leget sig mellem strandstenene, og som i voksen alder idelig må færdes på søen, ikke have lagt sig til denne lette kunst og vigtige færdighed (Sundt 1967 [1862]:47–48).

Nordlendingenes manglende svømmeferdigheter var nettopp det: en mangel. Sundt forsetter: *En sømand som ikke kan svømme er ikke så fuldkommen, som jeg vilde have ham* (ibid.:48). Utsagnet er klart etnosentrisk, men det er også et oppriktig og tidlig forsøk på å forstå «de fremmede» på deres egne premisser. I tillegg ser vi en tendens til romantisering av «de andre» som vi også kan gjenkjenne i antropologiske tekster, men sjelden så eksplisitt uttalt som her.

Samfunnsviteren Eilert Sundt brukte mange metoder. Den første var å skrive brev til alle prester i Nord-Norge og be dem fylle ut et skjema for hvert forlis, med detaljerte opplysninger om hvem som døde, alder, kjønn, hvor mange i båten, hvor var de på vei og hvorfor. Hadde de kanskje drukket? Var de ellers tilregnelige, hva slags båt hadde de, og hvordan var været? Og ikke minst, kan folk i deres prestegjeld vanligvis svømme?

Prestene svarte med presise beskrivelser, men også anekdoter om forlis og kloke refleksjoner om hvordan havet i Vardø er nokså kaldt, og sommerværet er ikke særlig varmt det heller. Enkelte nordlendinger skrev også leserinnlegg til hovedstadsavisene. Sundt refererer til slike innlegg når han i 1862 skriver følgende:

Begge mene de, at det skal være en let sag for dem som nordlændinger at oplyse mig om, hvad jeg som fremmed spørger om, og de henvise mig da til visse *ydre* omstændigheder, såsom at vandet er så koldt der nord, så det ikke er så indbydende at bade sig, og at fiskeren ved kuldseiling gjerne er tyngt med en dragt av skindklæder, der vilde hindre selv en øvet svømmer i at bruge sin kunst (Sundt 1967 [1862]:52, utheving i original).

Men denne påminnelsen om arktisk klima forhindrer ikke Sundt i å insistere på nytten av å starte organisert svømmeopplæring. Og han var praktisk anlagt. Inspirert av svømmeopplæringen i Gøteborg, foreslår Sundt øvelser som å svømme 3000–6000 alen rett fram, å svømme halvparten så langt på rygg, eller med klærne på, å dykke ned til 30–40 alen, og å trå vannet med en murstein i hver hånd (ibid.:54). Her ser vi igjen hvordan Sundt tenkte grunnleggende komparativt, også når det gjelder å finne løsninger.

Sundts iver og engasjement får et visst gjennomslag i nord. Det rapporteres om spredte forsøk på svømmeopplæring her og der, men som en av prestene forklarer: Tørrtreningen på land gikk bra, men den dagen de skulle i vannet, var det få som møtte opp. Og etter at Sundt endelig i 1863 fikk sjansen til å reise nordover og oppleve klimaet langs Barentskysten et par sommer måneder, ble det mindre snakk om svømmeopplæring. I stedet rettet han oppmerksomheten mot andre forhold som kunne påvirke drukningstilbøyeligheten i nord. Og det er nå Sundt utmerker seg som en bredt anlagt forsker, som oppfinnsomt og våkent setter seg inn i nær sagt alle de forhold som kan tenkes å ha betydning for fenomenet drukning. Tro og levesett, båtbyggertradisjoner og etnisitet, årstid og værforhold, alt var med i Sundts analyse. Dersom vi sorterer disse ideene i et enkelt tenkekart, ser det omtrent slik ut:

Figur 1. Forhold som kunne tenkes å forårsake drukningsulykker i Tromsø stift

Eilert Sundt bearbeidet tallmaterialet til presise tidsserier som viste utviklingen i drukningsulykker over tid, og i forhold til sted, årsak, og kjønn og alder på de druknede. Han fant at antall druknede var nokså stabilt fra 1841 til 1861, til tross for at befolkningen økte markant i samme periode. På bakgrunn av dette beregner han så at det hadde vært en «besparelse» av 300 menneskeliv mellom 1845–50, og kommenterer at dette er *i sig selv en stor sag*. Men den blir dobbelt gledelig for teologen Sundt, idet han mener å kunne tolke det slik at *besparelsen hovedsagelig eller dog for en anseelig del skyldes den lykkelige vending der er indtruffet i befolkningens åndsliv* og som særlig merkes gjennom en *overmåde nidkjær og virksom iver mot fylderiet* (Sundt 1967 [1862]:39). I en fotnote utdyper han denne *usædvanlig sterke religiøse bevegelse som for nogle år tilbage grep enkelte finne-menigheder*, men som snart førte til *sørgelige forvildelser og udskeielser* (ibid.:40). Sundt viser her til den skotske professor Forbes' beskrivelser av den svenske misjonæren Læstadius etter en reise i Troms i 1851. Færre drukningsulykker kunne altså forklares med læstadianismen, med edruelighet som mellomliggende variabel. (Læstadius virket i 1840-årene, og Kautokeino-opprøret fant sted i 1852.)

Sundts forhold til den samiske befolkning var preget av datidens evolusjonistiske tankegods. Han noterer seg at drukningsulykker også forårsakes av likegyldighet og dumdristighet, og fastslår at slike karaktertrekk forekommer blant de som står tilbake i åndsdannelse. I den forbindelse spekulerer han på om dette er et trekk man særlig finner blant samer («fjeld-finner» eller «lapper»). I så fall kunne det delvis forklare drukningsforekomsten i nord. Kunne det være tilfellet? For å undersøke dette, går Sundt statistisk til verks. Ved å sammenligne drukningsulykker i Lebesby mellom 1846 og 1860, viser han at de druknede nordmennene utgjør en like stor andel av den norske befolkningen i Lebesby (12 av 124)

som de druknede «finnerne» utgjør av den samiske befolkningen (11 av 117). Dermed er hypotesen lagt død: Drukningstilbøyelighet har ingenting med etnisitet å gjøre (Sundt 1967 [1862]:44–45).

I 1862 besøkte Sundt verdensutstillingen i London. Her så han for første gang et barometer, og merket seg straks muligheten for at et slikt varslingsverktøy kunne redde liv langs norskekysten. Her fikk han også for alvor kjennskap til Darwins utviklingslære og ideen om gradvise forbedringer gjennom naturlig utvalg. Bodil Stenseth beskriver reisen som et vendepunkt på flere måter. I møte med britenes nedlatende holdning til små nasjoner som Norge, ble han brått klar over storheten hos den norske allmuen, og han tok oppgjør med siviliseringsprosjektet han tidligere hadde tatt aktivt del i. Nå mente han ifølge Stenseth at «allmuen allerede levde i et sivilisert samfunnsliv» (Stenseth 2000:254). Sundt skriver:

Fra utlandet så jeg fedrelandet i passende avstand, og folkets dyder vokste for meg som et berg, og dets skrøpeligheter tok seg ut som fjellkløftenes små og forsvinnende striper (Sundt, «Norge, Sverige og Danmark» s. 153, gjengitt i Stenseth 2000:256).

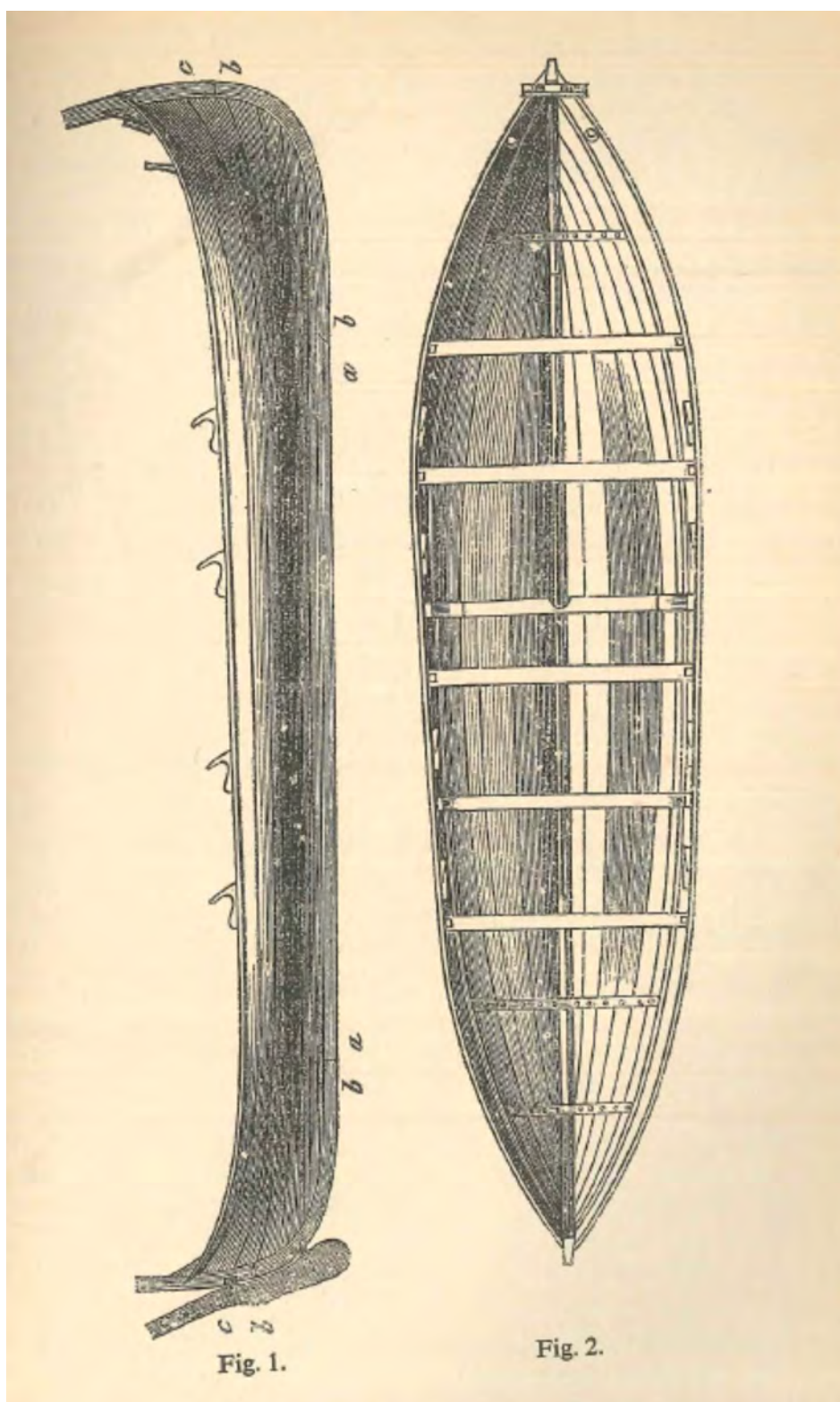
Denne vendingen kan man også følge gjennom *På Havet*. Fra sørlendingens fiksering på nordlendingenes manglende interesse for svømming, dreies Sundts oppmerksomhet mot andre aspekter av deres liv, og også deres «dyder». I god antropologisk ånd forsøker han ikke bare å «forstå samfunnet ut fra dets egne forutsetninger» (Eriksen 2010). Han oppdager også at livsbetingelsene i nord har gitt opphav til ferdigheter og kulturuttrykk som er bemerkelsesverdig funksjonelle, og også verdifulle i seg selv. Han skriver om sjømenns dyktighet og all den kunnskap og erfaring som kreves for å overleve i nord:

For at seile fra sit hjem og drive Lofotfiske f.ex. gjelder det om at kjende hvert skjær, hvor båden kan støde, hvert fjeldskar, hvorfra et farligt vindstød kan ventes, hver fiskegrund, hvor fiskens usynlige stimer pleie holde sig (Sundt 1967 [1864]:171).

Samtidig blir han oppmerksom på båtene. Han klassifiserer dem først som ottring, fembøring, trerømming, halvfjerderømming, færing osv., men etter reisen i nord i 1863, da han «omsider [har] fået se disse bådslag», blir han også oppmerksom på design:

De ere forunderlig vakkre, og enhver, som betragter dem med oppmerksomhed, og derhos kommer ihu, at byggmestrene ere, hvad man kalder simple almuesmend, må beundre og glæde sig over den kunst, som disse bådebyggere have lagt for dagen (Sundt 1967 [1864]:124).

Undersøkelsene fortsetter, og han noterer med vitenskapelig presisjon de «forskjellene som gjør en forskjell» innen båtbygging: Hvor var de bygd? Var det Nordlandsbåt? Og i så fall, var den fra Ranadalen eller Salten? Gran eller furu? Sundt fikk tegnet tverrsnitt og lengdesnitt av ulike båter. For slik som naturvitenskapene studerer komparativ anatomi, så vil den samme grundige undersøkelse av for eksempel Nordlandsbåten kunne vise den samme variasjon og evolusjon, mener Sundt (Sundt 1967 [1865]:214). Det vi i dag kaller innovasjon, plasserte Sundt etter inspirasjon fra Charles Darwin i en kulturhistorisk og evolusjonshistorisk kontekst.

Figur 2. Nordlandsbåden: «Forførerisk vakker». (Sundt 1967 [1864]:209). Gjengitt med tillatelse fra Pax Forlag.

Begeistringen over båter og det han kalte det norske arbeidet, ledet mot spørsmål om båtformens opprinnelse. Hvor kom de egentlig fra? Kunne de være kommet fra det indre Russland gjennom elvene som munner ut i Kvitsjøen? Altså med folkevandringen fra nord? De smale elvebåtene han støtte på i Tana kunne tyde på det, men etter hvert kom han i tvil:

Men min tanke fandt dog ikke hvile i alt dette, og jeg synes ialfald jeg forstaar Nordlandsbåden bedre nu, jeg *langt om længe* er kommen til at forestille meg den *nordligste* bådform utviklet i tidens løb af en form som monne være kommen derop *søndenfra*, med selve folket (Sundt 1967 [1865]:210, utheving i original).

Dette var i tråd med hva man tidligere hadde forestilt seg, men stikk i strid med de nyeste migrasjonsteoriene fra historikerne Rudolf Keyser og P. A. Munch. Ifølge disse toneangivende historikerne hadde nemlig Norge blitt befolket nordfra, av stammer som hadde opphav i Russland og som 500 år før Kristus hadde vandret «stammevis» via Kvitsjøen og sørover. En stamme dro til Haalogaland og ble helgelendinger, neste stamme fant at Haalogaland var befolket og vandret videre til Trondheimsfjorden og ble trøndere. Neste stamme bosatte seg i Romsdalen, for eksempel, deretter kom hordenes stamme som ble hordalendinger, og så videre sørover til hele Norge var befolket (Sundt 1967 [1864]:165–66). Denne teorien var et kjærkomment argument for den intellektuelle eliten som forsøkte å skape ideen om norskhet gjennom å distansere seg fra Danmark og Sverige. Men den stemte dårlig med Sundts observasjoner: *Nu er ikke jeg historiker av fag*, skrev han. *Men såvidt jeg veed har ingen af de nævnte forfattere havt leilighed til at bereise hint Haalogaland og dermed, om jeg så må sige, prøve sagen på selve stedet* (Sundt 1967 [1861]:163). Det hadde derimot Sundt selv, i to–tre sommermåneder i 1863. Dermed gyver han løs på Munchs og Keyseres teorier med egne observasjoner, blant annet av båtbyggertradisjoner som neppe kunne tilskrives et urfolk fra indre Russland, og med alternative hypoteser om migrasjonsruter både fra sør og fra nord.

Sundt støtte her enda en gang på en markant disiplinær grense. Han var en slags sosiolog, antropolog, demograf, statistiker og etnolog – men historiker var han definitivt ikke. Sundts foredrag var en skandale; man angriper ikke uten videre P. A. Munch, selve «gudfaren i norsk intellektuelt liv» (Stenseth 2000:257). Han fikk så ørene flagret, og det er her han viser seg som en respektfull, men uredd tverrfaglig orientert forsker. Han går løs på andre disipliners kildemateriale, kobler det til egne observasjoner og utfordrer historikerne på deres enemerker. Vi lar kontroversen ligge, men konstaterer at det var Sundt som fikk rett til slutt: Den norske befolkningen hadde nok langt mer til felles med den svenske og danske enn hva den intellektuelle eliten og historieprofessorene ville innrømme.

Denne kontroversen viser også hvordan et rent anvendt spørsmål ledet rett inn i datidens teoriutvikling. Akademisk praksis var samfunnsengasjert, og samfunnsengasjementet skapte bølger i akademia.

Hva kan vi lære av Sundt i dag? Gjennom lesingen av *På Havet* har jeg latt meg begeistre og lært mer enn de fleste strengt tatt trenger å vite om havet i nord på 1800-tallet. Samtidig har jeg forsøkt å formidle noen av kvalitetene som preget Eilert Sundts forskningspraksis og som jeg mener vi alle kan ta med oss videre. Framfor alt var Sundt en forsker som lot seg bevege og begeistre. Jeg vil avslutte med en naturskildring som illustre-

rer dette. Omsider hadde han kommet seg til Finnmark, og han skriver (Sundt 1967 [1864]:130–131):

Jeg roede i fjor sommer gjennom Magerø-sundet i Finnmarken og blev ikke træt af at betragte urene op efter disse mægtige fjeldsider. De ere årtusinders værk. Af fjeldkammen løsner nu en sten, nu en anden; de falde ned; de største rulle med sin tyngde længst ned, de mindre standse tidligere [...] seet fra båden af viser det sig altsammen så regelmessigt og fint. [...]

Jeg lagde iland og gikk op. Den modige, udholdende lille urt her øverst oppe var en bekjendt fra sætermarkene syd i landet; der har dens fine blad og fordringsløse blomst tidt glædet mig, men jeg kunde græde af glæde ved at se den igjen her, hvor ingen af de andre vovede sig op, men hvor just den havde fået det kald at være og virke. [...]

Og jeg tænker, at når nogle årtusinder fremdeles have vedblevet at dynge på uren, til der ikke længer er nogen fjeldtinde, hvorfra sten kan rulle ned, så vil den spæde urt sikkerlig holde seg endnu og spire seirende op gjennom gruset.

Jeg mindes dette syn, når jeg tænker på det menneskeliv, som holder ud langs Nordlandenes og Finnmarkens havstrækninger og fjorde. Så let som en sten triller ned fra fjeldkammen og knuser en blomst, så let kommer et faldveir fra fjeldtinden farende henover fjorden og begraver en mand i bølgerne – men slægten lever i hans søn. Det har varet ved i årtusinder.

REFERANSER

- Eriksen, T. H. (2010). *Små steder, store spørsmål*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Riddervold, A. & Ropeid, A. (1984). Popular diet in Norway and natural science during the 19th century. The porridge feud 1864–66. *Ethnologia Scandinavica. A Journal for Nordic Ethnology*, 48–65.
- Raa, J. (2013). Kunnskap om tradisjonelt kosthold. Korrektiv til naturvitenskapelig ernæringsforskning. *Tidsskrift for Kulturforskning*, 12(3-4), 7–26.
- Stenseth, B. (2000). *Eilert Sundt og det Norge han fant*. Oslo: Aschehoug.
- Sundt, E. 1967 [1861–64]. *På Havet*. Verker i utvalg, bind 7. Oslo: Pax forlag.